

บทที่ 10

ปัญหาและแนวโน้มการประถมศึกษา

ปัญหาการประถมศึกษาและแนวทางแก้ไข

ในปัจจุบันผู้จบการศึกษาภาคบังคับยังคงด้อยในเรื่องคุณภาพทางการศึกษา กล่าวคือ ยังไม่มีความรู้พื้นฐานในด้านการอ่าน เขียน และการคิดคำนวณเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง โดยเฉพาะในท้องถิ่นห่างไกล การขาดแคลนอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน รวมทั้งด้อยคุณภาพในการจัดกระบวนการเรียนการสอน การบริหารและการจัดการ เป็นต้น

ในบทนี้จะสรุปถึงปัญหาหลัก ๆ ในทางด้านการประถมศึกษาพร้อมเสนอแนวทางปรับปรุงแก้ไขไว้กว้าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาด้านคุณภาพการเรียนการสอน
2. ปัญหาด้านการบริหารและการจัดการศึกษา
3. ปัญหาเกี่ยวกับตัวครู
4. ปัญหาทางด้านอาคารและสถานที่

1. ปัญหาด้านคุณภาพการเรียนการสอน

การเตรียมเด็กให้มีคุณลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี” หรือการเผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มิใช่การสอนหรือถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ศิษย์ฝ่ายเดียว แต่เป็นการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย และเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ควรส่งเสริมให้เด็กแสวงหา และเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาโดยใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศต่าง ๆ

การพัฒนาการศึกษาในระยะเวลาที่ผ่านมามุ่งเน้นการขยายทางด้านปริมาณเป็นสำคัญเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่เด็กในชนบท มิได้เน้นการพัฒนา

ด้านคุณภาพมากนัก ทำให้คุณภาพการศึกษายังไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างกันในคุณภาพของการศึกษาระหว่างในเมืองและชนบท ปัญหาคุณภาพการศึกษาจึงเกิดขึ้นต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สาเหตุใหญ่ ๆ พอสรุปปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ดังนี้ (พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ, ม.ป.ป.)

1. การจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งเน้นเนื้อหาวิชามากเกินไปทำให้ขาดการฝึกปฏิบัติ
2. การจัดการเรียนการสอนไม่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก โรงเรียนแยกขาดจากชุมชน ตลอดจนวิธีการเรียนการสอนยังมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการเรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง ขาดการเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิด วิเคราะห์ วิจักษ์ สังเคราะห์ ประเมินค่า การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง
3. การจัดการเรียนการสอนในระดับประถมไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร ทำให้เด็กเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาด้วยความลำบาก เพราะการเรียนการสอนมุ่งเน้นความจำ ขาดการปฏิบัติในชีวิตจริง ความรู้ความสามารถของเด็กในวิชาวิทยาศาสตร์อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้มีการคำนึงถึงเพียงมาตรฐานด้านเนื้อหาสาระตามหลักสูตร แต่ขาดมาตรฐานด้านทักษะและการปฏิบัติงาน (กมล สุกประเสริฐ, 2541, 18-19)
4. ความแตกต่างของพื้นฐานทางเศรษฐกิจของครอบครัวระหว่างในเมืองกับชนบท ทำให้คุณภาพการศึกษาของเด็กต่างกัน เด็กที่ยากจนมักประสบกับปัญหาทางสุขภาพอนามัย การขาดอาหาร ขาดความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน ทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ต่ำ
5. ขาดมาตรการในการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์แก่โรงเรียนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะโรงเรียนในชนบท นอกจากนี้งบประมาณมีจำกัด ไม่สามารถจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอ
6. ขาดการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้และขาดการพัฒนาสื่อในรูปแบบต่าง ๆ และบทเรียนสำเร็จรูปที่สามารถเรียนได้ด้วยตัวเอง
7. การวัดและประเมินผลเน้นที่ความรู้ ความจำในเนื้อหาวิชามากเกินไป การประเมินผลยังมุ่งเน้นรายงานเป็นระดับคะแนนมากกว่าจะรายงานว่าเด็กทำอะไรได้

บ้าง เช่น อ่านหนังสือได้คล่องนาก็ละก็คำ เป็นต้น นอกจากนี้หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผล บางครั้งไม่ตรงกับจุดประสงค์ที่วางไว้ มีการขาดแคลนข้อสอบมาตรฐานที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวัดผล

การปรับปรุงด้านคุณภาพการเรียนการสอน

1) พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร โดยวิธีการต่อไปนี้

(1) การปรับโครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตรในส่วนของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีสัดส่วนเหมาะสมระหว่างวิชาทักษะพื้นฐาน และวิชาที่ก่อให้เกิดพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน

(2) เพิ่มสัดส่วนการเรียนวิชาพื้นฐานที่จำเป็นให้มากขึ้น โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

(3) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(4) สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในทุกกระบวนการวิชา

(5) ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกำหนดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำมาใช้อย่างจริงจัง

2) การปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพโดยวิธีต่าง ๆ ได้แก่

(1) ผู้สอนควรลดบทบาทลงจากการที่ครูเป็นศูนย์กลางไปสู่การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้ปฏิบัติกิจกรรม ฝึกกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และมีเหตุผล รู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า แสวงหาความรู้และรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ

(2) ผู้สอนใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและลักษณะเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น

(3) เชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชากับสภาพปัญหาและประสบการณ์ในชีวิตจริง

3) ปรับปรุงการผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนโดย

(1) ส่งเสริมการจัดทำบทเรียนหรือชุดความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองได้ ตลอดจนพัฒนาตำราเรียนและหนังสือประกอบการอ่านให้มีเนื้อหาที่มีความหมายและมีประโยชน์ต่อเด็ก

(2) ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน ตลอดจนจัดทำสื่ออุปกรณ์ที่จำเป็น โดยเฉพาะการเรียนภาษาต่างประเทศและวิทยาศาสตร์

(3) พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อคอมพิวเตอร์ และ software ทางการศึกษา

4) ปรับปรุงคุณภาพด้านการวัดและประเมินผล

(1) ร่วมมือกับกลุ่มโรงเรียนสร้างข้อสอบร่วมกันและสร้างเครื่องมือเพื่อวัดผลการเรียนตามจุดประสงค์ใน ป. 02 ทุกชั้นร่วมกัน

(2) วิเคราะห์ข้อสอบทุกครั้ง เพื่อสร้างข้อสอบมาตรฐาน

(3) ให้ครูได้ประเมินผลครบทุกวิธีการ เช่น ตรวจสอบงาน โดยใช้ข้อทดสอบ และการประเมินผลตามสภาพที่เป็นจริง (authentic assessment) ซึ่งรวมถึงการใช้แฟ้มสะสมผลงาน (portfolio) การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงาน บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง การรายงานตนเองของผู้เรียน

2. ปัญหาด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

ในปัจจุบันการศึกษาของไทยอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารและการจัดการศึกษาอันมีสาเหตุจาก

1. ระบบการบริหารการศึกษาขาดการกระจายอำนาจ มีการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ขาดการกระจายอำนาจในการวางแผนและการบริหารการศึกษาไปสู่ส่วนภูมิภาค ทำให้การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมีหลายหน่วยงานที่พยายามจะกระจายอำนาจไปสู่ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น แต่ก็ยังคงอำนาจในการพิจารณาตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นไม่สามารถวางแผนจัดการศึกษาที่เป็นระบบในขอบเขตความรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่

2. งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากส่วนกลางนั้นทำให้เกิดปัญหาแก่ท้องถิ่นชนบทที่ไม่ได้รับการพิจารณาเท่าที่ควร การลงทุนเพื่อการศึกษาในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นมีน้อย โอกาสที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถทางการเรียนจึงเกิดความแตกต่างกันมากระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น

3. ขาดการประสานงานในระดับปฏิบัติระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในระดับจังหวัด ทำให้การจัดการศึกษาขาดความต่อเนื่องรวมทั้งขาดการประสานเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน

4. การติดตามประเมินผลทั้งในส่วนกลาง และระดับจังหวัดยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และยังไม่มีการพัฒนาระบบข้อมูลและพัฒนานุเคราะห์ทางด้านนี้ อย่างจริงจังและพอเพียง

แนวทางการปรับปรุงในการจัดระบบบริหารการศึกษาให้เป็นเอกภาพ

คณะอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา (2532, 129) ได้เสนอแนวทางในการปรับปรุงการจัดระบบบริหารการศึกษาให้เป็นเอกภาพดังนี้

1) ปรับปรุงโครงสร้างทางการบริหาร การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ด้วยการจัดรูปแบบให้หน่วยงานจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท อยู่ในองค์กรเดียวกัน เช่น ให้มีกระทรวงการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่ควบคุม ดูแล การจัดการศึกษาทุกระดับนโยบาย และควบคุมดูแลการจัดการศึกษาทุกระดับการศึกษาและทุกประเภท

2) ปรับปรุงวิธีการกระจายอำนาจและมอบอำนาจส่วนกลางไปสู่หน่วยงานส่วนภูมิภาค ให้มีองค์กรกลางทำหน้าที่ประสานงานเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ตลอดจนมอบอำนาจในการวางแผนจัดสรรงบประมาณ พัฒนานุเคราะห์ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรและการประเมินผลการศึกษา ภายใต้ นโยบายที่ส่วนกลางกำหนดไว้

3) ปรับปรุงวิธีการเตรียมผู้บริหารการศึกษาทุกระดับเพื่อให้ความรู้ความสามารถ มีทักษะและกลวิธีในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อจะได้ร่วมกันพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐ และบรรลุเป้าหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดไว้

3. ปัญหาเกี่ยวกับตัวครู

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์นั้น ครูนับเป็นกลจักรสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ ครูในฐานะผู้จัดประสบการณ์และบรรยากาศในกระบวนการเรียนรู้ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะ มีความสามารถสูง สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องเพื่อรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง และจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ สามารถดำรงชีวิตและเลือกการประกอบอาชีพได้อย่างดีและมีความสุข ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของครูจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาเกี่ยวกับตัวครูอยู่หลายประการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

1. ปัญหาทางด้านปริมาณ ในเชิงปริมาณพบว่ามีภาระขาดการวางแผนและประสานการผลิต และการใช้ครู ทำให้ผลิตครูเกินความต้องการในบางสาขา และผลิตไม่เพียงพอในบางสาขา

2. ปัญหาทางด้านคุณภาพ การผลิตครูยังมีปัญหาด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ ครูจำนวนไม่น้อยขาดศรัทธาและอุดมการณ์ในการทำงาน และเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู ทำให้ไม่สนใจที่จะพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งอาจมีสาเหตุจากสภาพทางเศรษฐกิจ ภารกิจทางครอบครัวและสังคม เป็นต้น

3. ครูมีความประพฤติไม่เหมาะสม ไม่มีวิญญานครู ขาดคุณธรรม ส่งผลให้ภาพพจน์ของครูที่สังคมเคยยกย่องในอดีตลดต่ำลง การที่ครูขาดคุณธรรมอาจมีสาเหตุมาจากฐานะทางเศรษฐกิจและค่านิยม ทศนคติในทางลบต่ออาชีพครู

4. ขาดความสามารถในการถ่ายทอดวิชา ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาให้แก่แก่นักเรียนนั้น เป็นเทคนิคเฉพาะตัวของแต่ละคน แต่ก็สามารถฝึกฝนได้ เพราะเทคนิคในการถ่ายทอดสามารถเรียนรู้ได้ โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอนมีเทคนิคและวิธีการสอนอยู่มาก แต่ก็ปรากฏว่าครูประช่าขาดความสามารถในการนำ วิธีการเหล่านั้นมาใช้

สาเหตุที่ครูขาดความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่เด็ก
คือ

1) ครูมีเวลาสอนมากเกินไปจึงไม่มีเวลาศึกษาวิธีการเหล่านั้น
2) ครูไม่สนใจวิธีการสอนในหลักสูตรใหม่เพราะถือว่าเป็นภาระ
และทำให้เหนื่อยมากขึ้น

3) ความเคยชินกับการสอนแบบ “บอก” และ “บรรยาย”

4) ขาดตำราและหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้

5) ขาดการเห็นแบบอย่างการสอนที่ดี

5. ครูไม่มีโอกาสสอนตามวิชาที่ตนถนัด ครูส่วนใหญ่ต้องสอนทุกวิชา
ดังกล่าวแล้ว บางคนไม่มีโอกาสสอนตามวิชาเอกที่ตนเคยเรียนมา จึงเป็นสาเหตุให้ครูขาด
คุณภาพในการสอน ครูบางคนต้องไปทำธุรการ การเงิน เลยไม่มีโอกาสใช้ความสามารถ
และความถนัดที่มีอยู่

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขคุณภาพครู

(1) ลดชั่วโมงสอนของครูให้น้อยลง เพื่อจะได้มีเวลาศึกษาเทคนิควิธีการ
สอนใหม่ ๆ และนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน

(2) ผู้บริหารควรใช้แรงจูงใจในการกระตุ้นให้ครูใช้เทคนิควิธีการใหม่ ๆ

(3) โรงเรียนควรจัดหาตำราและหนังสือที่เกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอน
ต่าง ๆ ให้ครูได้ศึกษา

(4) ควรเชิญวิทยากรมาสาธิตวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ หรือให้ครูได้รับการ
อบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

(5) จัดครูเข้าสอนตรงตามความสามารถและความถนัด

(6) จัดให้มีการอบรมทางด้านจริยธรรมแก่ครู

(7) ใช้แรงจูงใจภายนอกเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครูมีคุณธรรมมากขึ้น เช่น
พิจารณาความดีความชอบ 2 ชั้น ให้แก่ครูที่มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ให้นักเรียนและ
เสียสละเพื่อส่วนรวม ตลอดจนปรับปรุงเงินเดือนให้กับครูประจำการที่ผ่านการอบรมแล้ว
และสามารถปรับปรุงคุณภาพการสอน และกระตุ้นให้เด็กสนใจในการเรียนให้มากขึ้น

(8) มีการจัดสวัสดิการให้ครูในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ครูดำรงชีพได้อย่างมีความสุข

(9) มีการปรับปรุงระบบการสรรหาคนที่เข้ามาเรียนวิชาชีพครู การปรับปรุงระบบตำแหน่งและการประเมินผลบุคคลเข้าสู่ตำแหน่ง

(10) ชักจูงคนไทยที่ทำงานในต่างประเทศให้กลับมาทำงานในประเทศโดยเฉพาะสาขาที่ขาดแคลน

4. ปัญหาเกี่ยวกับอาคารสถานที่

แม้ว่าจะมีการพัฒนาสถานที่เรียนให้เป็นอาคารถาวรขึ้นมา มีบ้านพักครูให้เพียงพอกับความต้องการของครูก็ตาม แต่โรงเรียนที่อยู่ห่างไกลความเจริญมักมีปัญหาโรงเรียนบางแห่งต้องเรียนตามศาลาวัด หรืออาคารเรียนชั่วคราวเพราะรัฐบาลมีเงินไม่พออีกประการหนึ่ง โรงเรียนในชนบทมีนักเรียนน้อยจึงไม่คุ้มค่ากับการที่จะลงทุนสร้างอาคารเรียน สำหรับในกรุงเทพมหานครหรือในเมืองใหญ่ จะมีอาคารเรียนแต่อาคารเรียนเหล่านั้นยังขาดคุณภาพ

ปัญหาอาคารเรียนในชนบทและในกรุงเทพฯ

ปัญหาอาคารเรียนในชนบท

- 1) ไม่มีอาคารเรียนถาวรในบางท้องที่
- 2) สถานที่ตั้งของโรงเรียนไกลชุมชนจนเกินไป
- 3) อาคารเรียนอยู่ในสภาพทรุดโทรม
- 4) อาคารเรียนและอาคารประกอบไม่เพียงพอ เช่น ไม่มีส้วม ไม่มีโรงฝึกงาน

ฯลฯ

5) อาคารเรียนไม่ได้มาตรฐาน เช่น มีชั้นเรียนถึงประถมปีที่ 4 แต่อาคารเรียนมีเพียง 3 ห้องเรียน (มีห้องเรียนไม่ครบชั้นนั่นเอง)

6) คุณภาพอาคารเรียนไม่ดีพอ เพราะผู้บริหารไม่สนใจที่จะบำรุงรักษาและขาดงบประมาณซ่อมแซม

ปัญหาอาคารเรียนในกรุงเทพมหานคร

- 1) สถานที่เรียนไม่เพียงพอ ห้องเรียนคับแคบ

- 2) บริเวณโรงเรียนคับแคบ ไม่มีสนามและที่พักผ่อนหย่อนใจ
 - 3) ลักษณะอาคารเรียนและอาคารประกอบไม่ถูกสุขลักษณะ
- สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม เช่น ตั้งอยู่ใกล้สนามบิน โรงมหรสพ โรงแรม ฯลฯ
- 4) ผู้บริหารไม่เอาใจใส่ดูแลอาคารเรียนให้อยู่ในสภาพที่ดีและใช้การได้เสมอ
 - 5) ขาดการวางแผนในระยะยาวในการสร้างอาคารเรียน เมื่อนักเรียนมากขึ้น หรือได้งบประมาณเพิ่มขึ้นก็ขยายไม่ได้
 - 6) ขาดงบประมาณในการบำรุงรักษา

แนวโน้มของการประถมศึกษา

มัทนา สังขฤกษ์ และวราพร น้อยสุวรรณ (2534, 310-314) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาในอนาคตไว้ใน “ทิศทางการศึกษาในอนาคต” ในหนังสือ 100 ปี กระทรวงศึกษาธิการไว้ดังนี้

1. ควรจัดการศึกษาในทุกระดับของประเทศอย่างกว้างขวางและเป็นธรรมสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย และทุกฐานะ เพื่อให้มีโอกาเข้ารับบริการตามความต้องการและความสามารถ ณ ที่ท้องถิ่นของตนได้ตลอดเวลาและต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. ควรจัดให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในระดับต่าง ๆ ทั้งในชนบทและในเมือง เพื่อให้การศึกษามีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของสังคมไทยและของชุมชน อันจะทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักชุมชนที่อาศัยอยู่ตลอดจนตระหนักและต้องการที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนให้เป็นไปตามทิศทางที่พึงประสงค์
3. ควรจัดให้มีความหลากหลายในรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการ เพื่อให้บุคคลได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถ ความต้องการและความสนใจ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนโดยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม
4. ควรให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจ และคุณธรรม อันเป็นเป้าหมายสำคัญในการหล่อหลอมคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์

5. ควรมีการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างการรู้วิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการพัฒนาของท้องถิ่น

6. ควรส่งเสริมความสมดุลระหว่างการพึ่งตนเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อันเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียน สามารถสร้างสรรค์และประสานความร่วมมือเพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นมีการพัฒนาที่ยั่งยืน อันเป็นผลให้ประเทศพัฒนาและดำรงอยู่ในประเทศโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี

7. ควรให้ผู้เรียน ได้ตระหนักถึงการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้นุชนุชย์และธรรมชาติดำรงอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงแนวโน้มของการศึกษาไทย โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก ๆ คือ

1. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - พ.ศ.2544)
2. การศึกษาระดับพื้นฐาน

1. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – พ.ศ.2544)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งมวลให้กว้างขวางและสูงขึ้นถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

2. เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ สอดคล้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลชุมชนและประเทศ ให้ผู้เรียน ได้มีการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

3. เพื่อให้การศึกษาไทยสร้างศักยภาพของประเทศในการพึ่งพาตนเองสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงของเศรษฐกิจไทยในประชาคม โลกบนฐานแห่งความเป็นไทย

นโยบายการพัฒนาการศึกษา

เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาของประเทศในช่วงปี 2540-2544 เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงกำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาเป็น 5 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป., 57-58) ดังนี้

1. เร่งขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งมวล มุ่งให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

2. ปฏิรูประบบการเรียนการสอน มุ่งปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ ตามจุดประสงค์ของแต่ละระดับและประเภทการศึกษา โดยมีพื้นฐานความรู้ความสามารถและทักษะพื้นฐานที่ดีและเข้มแข็งพอที่จะออกไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ใฝ่การเรียนรู้ มีระเบียบวินัย และมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

3. ปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู มุ่งปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิต การฝึกอบรมและการพัฒนาครูประจำการ ให้ครูมีศักยภาพเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และอบรมสั่งสอนผู้เรียนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข รวมทั้งพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงเป็นที่ยอมรับและยกย่องในสังคม โดยสร้างและปรับปรุงจรรยาบรรณต่าง ๆ ที่เกื้อหนุนต่อการประกอบวิชาชีพครู

4. เร่งผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางและสูง มุ่งสร้างศักยภาพของประเทศในการพึ่งพาตนเอง สร้างความก้าวหน้าและมั่นคงของเศรษฐกิจไทยในประชาคมโลกบนฐานแห่งความเป็นไทย

5. ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา มุ่งปรับเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการของรัฐใหม่ เพื่อให้การจัดการศึกษามีอิสระและเสรีมากขึ้น ปรับเปลี่ยนการตัดสินใจจากกรมในส่วนกลางเป็นการตัดสินใจในพื้นที่ทุกส่วนของสังคมตั้งแต่ประชาชน ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจ เอกชน และองค์กรภาครัฐ มีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย มีการจัดการศึกษาที่ได้คุณภาพและสร้างความเป็นธรรมแก่คนในสังคมมากขึ้น สามารถสนองตอบความต้องการของบุคคล สังคม และประเทศได้อย่างรวดเร็วตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

แผนงานหลักเพื่อการพัฒนาการศึกษา

เพื่อให้มีแนวทางการจัดการศึกษาในช่วงปี 2540-2544 ตามนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เห็นสมควรกำหนดแผนงานหลักเพื่อการพัฒนาการศึกษา 9 แผนงาน

สำหรับเป็นกรอบในการจัดทำรายละเอียดโครงการและจัดทำค่าของงบประมาณ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป., 58-59)

แผนงานหลักที่ 1 การยกระดับการศึกษาพื้นฐานของปวงชน

แผนงานหลักที่ 2 การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

แผนงานหลักที่ 3 การพัฒนาการผลิตครูและการฝึกอบรมและพัฒนา

ประจำการ

แผนงานหลักที่ 4 การผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และด้านสังคมศาสตร์

แผนงานหลักที่ 5 การวิจัยและพัฒนา

แผนงานหลักที่ 6 การพัฒนาระบบบริหารและการจัดการ

แผนงานหลักที่ 7 การพัฒนาระบบอุดมศึกษา

แผนงานหลักที่ 8 การระดมสรรพกำลังเพื่อจัดการศึกษา

แผนงานหลักที่ 9 การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการการศึกษา

2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำว่า “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” (Basic Education) เป็นคำที่มีความหมายหลากหลายในสหรัฐอเมริกา การศึกษาขั้นพื้นฐานหมายถึง “การสอนให้มีทักษะในการสื่อสาร คิดคำนวณ และเข้าสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณเป็น สามารถค้นคว้าหาความรู้ต่อไปได้ รู้จักโลกแห่งการงาน หน่วยสวัสดิการสังคม ทำงานกับนายจ้างได้ รู้จักการบริโภคที่เหมาะสม รู้จักการปรับปรุงสุขภาพ” (Cartwright, 1970: 407) ตามความหมายนี้ มุ่งถึงการศึกษาระดับต้นเป็นสำคัญ

องค์การยูเนสโก ซึ่งเป็นศูนย์รวมของนานาชาติในด้านการศึกษาก็ให้คำนิยามการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่า

“การศึกษาสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสดูแลเรียนความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลุกฝังให้เกิดความอยากเรียน อยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้

จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น” (Edgar Faure, 1972: 162)

ที่ประชุมโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Conference on Education for All: WCEFA) ซึ่งจัดขึ้นที่จอมเทียน พัทยา ประเทศไทย เมื่อปี 1990 ใช้คำว่า “การตอบสนองความต้องการทางการเรียนขั้นพื้นฐาน” (meeting basic learning needs) มากกว่าการใช้ “การศึกษาพื้นฐาน” (basic education) อย่างไรก็ตาม ต่อมากำว่า “ความต้องการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน” (basic learning needs) ก็ได้รับการนำไปใช้แทนกันอยู่บ่อย ๆ และในการประชุมครั้งนั้น ได้มีการให้นิยามศัพท์ 2 คำ ดังนี้ (กมล สุคประเสริฐ, 2541, 2-3)

ความต้องการการเรียนรู้พื้นฐาน (Basic Learning Needs) หมายถึง ความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมที่จำเป็นสำหรับบุคคล เพื่อความอยู่รอด ปรับปรุงคุณภาพชีวิต และการเรียนรู้ต่อเนื่อง

การศึกษาพื้นฐาน (Basic Education) หมายถึง การศึกษาที่มุ่งตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงการเรียนการสอนในระดับต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานให้แก่การเรียนรู้ขั้นต่อไป เช่น การศึกษาสำหรับเด็กวัยเริ่มต้น การศึกษาระดับประถมศึกษาสอนให้รู้หนังสือ ทักษะความรู้ทั่วไป ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ ในบางประเทศการศึกษาพื้นฐานยังขยายขอบเขตไปถึงระดับมัธยมด้วย

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การศึกษาพื้นฐานมิได้มีหมายความจำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาขั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นต้นเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการศึกษาขั้นมัธยมศึกษา ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่มีโอกาสได้เข้าเรียนด้วย

“แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวไว้ในหมวดที่ 3 แนวนโยบายการศึกษาว่า “5. ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป., 19) ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าทางราชการไทยได้ถือว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานมีขอบเขตครอบคลุมถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาด้วย

การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาพื้นฐาน

สภาพปัญหา

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกำหนดให้ “บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงการศึกษาของไทย ที่จำเป็นจะต้องปรับแก้กฎหมายเฉพาะเรื่องต่างๆ พร้อมด้วยกฎระเบียบและข้อบังคับที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการตามมา โดยเฉพาะกฎหมายการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งกำหนดไว้เพียงแค่ 6 ปี และเป็น 6 ปี ที่ค่อนข้างด้อยคุณภาพ (คณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี, 2542, 1)

การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาพื้นฐานครอบคลุมถึง

1. สิทธิในการรับการศึกษาพื้นฐาน
2. การบังคับเข้าเรียนและการจัดแบบให้เปล่า
3. การยกเว้น ไม่ต้องเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ
4. การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาพื้นฐาน

1. สิทธิในการรับการศึกษาพื้นฐาน

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2542 ได้ระบุไว้ในมาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และ โอกาสเสมอกัน ในการรับ การศึกษาขั้น พื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, 7) การศึกษาขั้นพื้นฐานมีขอบเขตขยายถึงการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งใช้เวลาเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาสิบสองปี
- แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวเป็นความนำของแผนว่า “รัฐมีหลักความเชื่อพื้นฐานว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการ พัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะมาถึงและเชื่อว่าการศึกษาที่จะเป็น ไปแนวทางที่ถูก

ต้องเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของ ประเทศจะสามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมไทย... รัฐ ตระหนักว่าการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถสนองความ ต้องการในการพัฒนาบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วนั้น ได้ดีเท่าที่ควร” (กมล สุขประเสริฐ, 2541, 6)

โดยมีหลักการสำคัญ 4 ประการคือ การสร้างความเจริญงอกงามทางปัญญา ความ คิด จิตใจ และคุณธรรม การใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมโดยไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ และความสมดุล ระหว่างการพึ่งพาอาศัยกันกับการพึ่งตนเอง พร้อมด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนาบุคคลทั้งใน ด้านปัญญา ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย และด้านสังคม ให้สมดุลกลมกลืนกัน โดยที่จะเปิด โอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ และกำหนดการศึกษา ตามแนวระบบโรงเรียนไว้เป็น 4 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มิได้กำหนดไว้เป็นการศึกษาภาคบังคับ เช่น ระดับประถมศึกษาที่กำหนดไว้ 6 ปี แต่เนื่องจากการศึกษาระดับนี้มีความสำคัญในการเตรียม ความพร้อมในการเข้าเรียนของเด็ก แผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดแนวนโยบายในข้อ 3 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป., 19) ดังนี้

“ข้อ 3. ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับบริการเพื่อเตรียมความพร้อมอย่างไว้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา”

และได้ระบุไว้ในหมวดที่ 3 ข้อ 5 ถึงการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับมัธยม ศึกษาว่า

“ข้อ 5. ให้การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน รัฐพึง เร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพ ชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น”

2. การบังคับเข้าเรียน และการจัดแบบให้เปล่า

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติไว้ ในมาตรา 10 ที่ว่า การเข้ารับการศึกษาพื้นฐาน รัฐจะไม่เก็บค่าใช้จ่าย

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้ระบุในหมวด 3 ข้อ 4 ไว้ว่า “...สถานศึกษาของรัฐและของท้องถิ่นจะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับเป็นบริการแบบให้เปล่า” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป., 19)

ข้อสังเกต แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นเพียงแนวการดำเนินงานของรัฐเกี่ยวกับการศึกษา ไม่มีผลบังคับให้ต้องปฏิบัติเช่นกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติทางราชการก็ได้ถือปฏิบัติว่า การศึกษาภาคบังคับเป็นการศึกษาให้เปล่า ตามที่ได้เคยปฏิบัติต่อ ๆ กันมา

- จำนวนปีตามหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ มาตรา 6 ของพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ได้กำหนดชั้นการศึกษาภาคบังคับไว้ถึงชั้นประถมปีที่ 6 แต่ต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2542 มาตรา 17 ได้กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวน 9 ปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่ 16 เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่ 9 ของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

3. การยกเว้นไม่ต้องเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 มาตรา 8 ได้กำหนดไว้ว่า เด็กที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ไม่ต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา (กมล สุคประเสริฐ, 2541, 10)

1. ความบกพร่องในทางร่างกายและจิตใจ
2. เป็นโรคติดต่อกตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
3. ต้องหาเลี้ยงผู้ปกครองซึ่งทุพพลภาพ ไม่มีหนทางหาเลี้ยงชีพ และไม่มีผู้อื่นเลี้ยงดูแทน
4. มีความจำเป็นอย่างอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีตาม (3.) ถ้าผู้ปกครองซึ่งทุพพลภาพ มีเด็กที่ต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาพร้อมกันหลายคน ให้ยกเว้นเพียงหนึ่งคน

ต่อมาได้มีการออกกฎกระทรวง ตามความใน พ.ร.บ. ข้างต้น ขยายความว่า โรคที่อาจขอยกเว้นไม่ต้องเข้าเรียน ได้แก่ โรคเรื้อน และวัณโรคในระยะอันตราย ส่วนความจำเป็นที่อาจขอยกเว้นไม่ต้องเข้าเรียน ได้แก่ อยู่ห่างจากโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนให้เปล่า

ตามเส้นทางคมนาคมเกิน 3 กิโลเมตร หรือมีอุปสรรคต่อการเดินทาง เช่น สภาพภูมิประเทศ เป็นป่า ภูเขา และแม่น้ำ

4. การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาพื้นฐาน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาไว้ใน

หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา

ส่วนที่ 1 การบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป., 17-22)

มาตรา 32 ให้กระทรวงมีองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภาหรือในรูปคณะกรรมการจำนวนสี่องค์กรได้แก่ สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพิจารณาให้ความเห็นหรือให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 41 “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น”

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในหมวดที่ 3 ข้อ 17 ดังนี้

“ปรับปรุงระบบบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งให้กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาภายในของสถานศึกษา รวมทั้ง

สนับสนุนให้บุคคลและองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการจัดการศึกษาของ ชุมชน” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป., 21)

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แผนการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการกระจายอำนาจไว้ด้วย แต่ได้ขยายความไว้ว่า นอกจากกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นแล้ว ยังต้องกระจายอำนาจให้สถานศึกษาด้วย

- แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กำหนดนโยบายการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงความพยายามที่รัฐจะขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจากเดิม 6 ปี ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับประถมศึกษาและเป็นการศึกษาภาคบังคับ ออกไปสู่ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งได้กำหนดไว้เป็นสองตอน ตอนละ 3 ปี คือ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป., 12-13)

“การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนได้ค้นพบความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีความสามารถในการงานและอาชีพตามควรแก่วัย”

“การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือเพื่อให้เพียงพอแก่การประกอบกิจการงานและอาชีพที่ตนถนัด ทั้งอาชีพอิสระและรับจ้าง รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็น สำหรับการประกอบกิจการงานและอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข”

สำหรับแนวทางการจัดการศึกษานั้น แผนการศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนะเอาไว้ในเรื่องการจัดเครือข่ายการเรียนรู้และบริการการศึกษาเพื่อปวงชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป., 23)

“2. ขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัด และความสามารถพิเศษของผู้เรียน เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่

ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทห่างไกล ในเขตชุมชนแออัด ในเมือง เขตภูเขา และชายแดน รวมทั้งเด็กที่ต้องย้ายถิ่นตามพ่อแม่ผู้ปกครองไปประกอบอาชีพ สามารถได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมอย่างทั่วถึง

3. ปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการรับเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา เพื่อกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษาให้เป็นธรรม”

สิ่งสำคัญยิ่งในขณะนี้ คือ มาตรา 10 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนด ให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งนับเป็นนิมิตหมายที่ดียิ่ง ที่ประชาชนจะได้ทราบเจตนารมณ์ของรัฐที่หวังจะยกระดับคุณภาพของประชาชนให้ทัดเทียมกับอารยะประเทศทั้งหลายอย่างสำนึกในความรับผิดชอบ

การจัดการศึกษาพื้นฐานจะสำเร็จลุล่วงตามเจตนาของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ได้นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนและวิสัยทัศน์ทางการศึกษาของผู้บริหารจัดการ พร้อมด้วยกลวิธีต่าง ๆ ทั้งในด้านการตรากฎหมายขึ้นสนับสนุนการปฏิบัติงานร่วมกันทั้งในระดับโรงเรียน สถานศึกษา ระดับ พื้นที่หรือเขตการศึกษาและส่วนกลาง โดยมีจิตสำนึกร่วมกันว่า ความสำเร็จ อยู่ที่ความพร้อมของสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชนโรงเรียน

แนวคิดในการจัดหลักสูตรขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรฉบับนี้ได้กำหนดแนวคิดไว้ดังนี้

“การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม สามารถพึ่งตนเอง ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม” (นาตยา ปิรันธนานนท์, 2542)

หลักการ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวทางในการจัดดังนี้

1. ยึดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ โดย
 - สถานศึกษาเป็นผู้สร้างสาระการเรียนรู้รายภาคและรายปี
 - กำหนดเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามความต้องการของ

ผู้เรียน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้

- มีความยืดหยุ่น ในการที่สถานศึกษาจะบริหารจัดการในสาระการเรียนรู้พื้นฐานและเลือกในเรื่องเวลาเรียนได้

2. ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

- คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และกำกับโรงเรียนตามธรรมนูญสถานศึกษา

- องค์กรภายนอก มีบทบาทในการกำกับ และประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3. มีความสมดุลทั้งสาระการเรียนรู้ เวลา และเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน

1) พัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวมให้มีความสมดุลในทุกช่วงชั้นของการจัดการศึกษา และมีความพอดีระหว่าง

- การเป็นผู้นำกับการเป็นผู้ตาม
- ความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะกับความสามารถในการดำรงตนอย่างปัจเจกบุคคล

ภูมิปัญญาดั้งเดิม

- การเพิ่มพูนทักษะและความสามารถเฉพาะทางกับการเพิ่มพูนสุนทรียภาพและความรอบรู้ในภาพรวม

๑๗๑

2) เน้น Capability Model มากกว่า Knowledge Model ทั้งนี้โดยเน้นการพัฒนาทักษะ (Skill-Based) มากกว่าความรู้ (Knowledge-Based)

4. มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางการศึกษา

- คนปกติและผู้ด้อยโอกาสมีความเสมอภาคกันในการเรียนร่วมกัน
- ผู้ที่จบหลักสูตรมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

5. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ มุ่งให้ผู้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้

- เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- เป็นผู้ที่สะสมองค์ความรู้
- มีความก้าวหน้าในอาชีพและการดำรงชีวิต

6. เสริมสร้างเอกภาพของชาติ มีความพอดีระหว่างความเป็นไทยและความเป็นสากล

7. เปิดโอกาสให้มีการถ่ายโอนผลการเรียนรู้จากในระบบ นอกกระบบ และการศึกษิตตามอัธยาศัย รวมทั้งการเทียบประสบการณ์

8. มุ่งให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จุดหมาย

จุดหมายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม

โดยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่มุ่งปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม สามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย
2. มีสุขภาพและบุคลิกภาพดี มีสุนทรียภาพ
3. มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา มีความเป็นผู้นำ และมีวิสัยทัศน์
4. มีความรู้และทักษะที่จำเป็น และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

6. มีความพร้อมที่จะร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม และสามารถแข่งขันอย่างสันติในสังคมโลก

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรฉบับนี้นอกจากจะกำหนดจุดหมายไว้ชัดเจนแล้วยังได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานขั้นต่ำที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เป็นผลผลิตของหลักสูตร พร้อมตัวบ่งชี้ความสำเร็จ (Benchmark) ของช่วงชั้นปีที่ 1-3, 4-6, 7-9 และ 10-12 จำนวน 18 มาตรฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ศรัทธา และมุ่งมั่นในความดี
2. ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ
3. เห็นคุณค่าในตนเองและพึ่งตนเอง
4. มีสุนทรียภาพ
5. มีสุขภาพและบุคลิกภาพดี
6. มีความสามารถในการคิดไตร่ตรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างสร้างสรรค์
7. มีความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต
8. มีทักษะในการสื่อสาร
9. มีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
10. มีทักษะการจัดการ สามารถใช้และพัฒนาเทคโนโลยี
11. มีความรู้และทักษะตามสาระการเรียนรู้
12. รักการเรียนรู้และรู้วิธีการเรียนรู้
13. สามารถทำงาน รักการทำงาน และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
14. มีจิตสำนึกในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม
15. มีเจตคติที่ดี มีประสบการณ์และทักษะในงานอาชีพสุจริต
16. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
17. ภูมิใจในท้องถิ่น ประเทศชาติ และความเป็นไทย
18. มีจิตสำนึกและปฏิบัติตนตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

มาตรฐานที่กำหนดไว้นี้ สถานศึกษาต้องใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนา
ผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด พร้อมทั้งใช้ในการกำกับ ตรวจสอบ การจัดการ
ศึกษาของสถานศึกษา

ขณะเดียวกันองค์กรระดับจังหวัดจะใช้ในการควบคุมคุณภาพ โดยการกำกับ
ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการศึกษาทุกช่วงชั้น

โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดสาระการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย
ค้ำย การพัฒนาตน สุนทรียศิลป์ สังคมศึกษา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี การงานและอาชีพ และภาษาต่างประเทศ การจัดสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้
ยึดแกนร่วมของการเรียนรู้ (The Common Core of Learning) เพื่อต้องการบูรณาการการ
เรียนการสอนให้สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่โลกกลายเป็นชั้นเรียน ได้แก่
การดูแลตนเองและสังคมโลก (Personal and Global Stewardship) การสื่อสาร (Communi-
cation) การใช้เหตุผลและการแก้ปัญหา (Reasoning and Problem Solving) และบันทึก
มนุษยชาติ (The Human Record)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 4 ช่วง คือ ชั้นปีที่ 1-3 ชั้นปีที่ 4-6 ชั้น
ปีที่ 7-9 และชั้นปีที่ 10-12

ขอบข่ายสาระการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่มมีขอบข่ายสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ความรู้ (Knowledge)

- ความรู้เชิงกระบวนการ (Procedural)
- ความรู้เชิงประจักษ์ (Declarative)
- ความรู้เชิงเนื้อหา (Contextual)

2. ทักษะ (Skill) ที่จำเป็นต้องส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ทักษะพื้นฐาน ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะส่วนบุคคล ทักษะการจัดการ ทักษะในงานอาชีพ

3. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ นอกจากจะมุ่งพัฒนาตนเองของผู้เรียนแล้ว ยังมุ่งเน้นความเป็นชาตินิยม ความเติบโตทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ และการแข่งขันสู่ความเป็นผู้นำ

- การจัดสาระการเรียนรู้ จัดเป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้เลือก

- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน เป็นสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนซึ่งมี 8 กลุ่ม ผู้เรียนจะต้องเรียนกลุ่มใดบ้าง เป็นไปตามโครงสร้างที่กำหนดไว้ในแต่ละช่วงชั้น สำหรับสาระการเรียนรู้เลือกไม่มีการกำหนดไว้ในโครงสร้างว่าจะต้องเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มใด ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษา ผู้ปกครองและผู้เรียน ได้มีการปรึกษาหารือร่วมกันให้การจัดสาระการเรียนรู้เลือกสนองความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

สัดส่วนของการจัดสาระการเรียนรู้ในกลุ่มพื้นฐานและกลุ่มเลือกนั้น ในช่วงชั้นปีที่สูงขึ้นเปิดโอกาสให้สถานศึกษามีอิสระในการที่จะจัดสาระการเรียนรู้เลือกให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นมากขึ้น

การจัดสัดส่วนกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐาน : เลือก (โดยประมาณ)

ปีที่ 1-3 = 100 : 0

ปีที่ 4-6 = 95 : 5

ปีที่ 7-9 = 60 : 40

ปีที่ 10-12 = 30 : 70

กลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ในช่วงการศึกษาปีที่ 1-3 เน้นการพัฒนาจิตใจ สุขภาพ ปัญญา โดยเฉพาะทักษะเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ (ภาษาไทย และ คณิตศาสตร์) ยังให้ความสำคัญ

โครงการ (Project) หลักศูตรนี้ให้ความสำคัญกับการที่ให้ผู้เรียน ได้สร้างผลผลิตที่มีคุณภาพจากการปฏิบัติจริง โดยได้ใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ในระหว่างเรียน และนักเรียนจะต้องทำโครงการตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง

1. โครงการตามสาระการเรียนรู้ เป็นโครงการที่ผู้เรียนจะต้องนำความรู้ทักษะที่เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้นมาบูรณาการใช้ในการทำโครงการ

2. โครงการตามความสนใจ เป็นโครงการที่ผู้เรียนจัดทำตามความถนัด ความสนใจ และความต้องการของตนเอง ผู้เรียนจะต้องนำความรู้และทักษะในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการการใช้ จัดทำโครงการตามที่คุณเรียนสนใจ ซึ่งจะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสอดคล้องกับการดำรงชีวิตจริง

การจัดโครงการตามโครงสร้าง ในช่วงการศึกษาระยะต้น ๆ จะเน้นโครงการตามสาระการเรียนรู้มากกว่าโครงการตามความสนใจ แต่ในช่วงการศึกษาที่สูงขึ้นจะเน้นโครงการตามความสนใจมากกว่าโครงการตามสาระการเรียนรู้

กิจกรรมเสียดสต่อสังคม เน้นส่วนที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ เพื่อสร้างนิสัยและปลูกฝังการเสียดสต่อสังคม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ผู้นำเพื่อประโยชน์ ยุวกาชาด ฯลฯ

โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดโอกาสให้สถานศึกษา มีความคล่องตัวและยืดหยุ่นในการบริหารหลักสูตร อาทิ การจัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้เรียน การจัดเวลาสำหรับแต่ละกลุ่มการเรียนรู้ (เช่น สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาในช่วงชั้นปีที่ 7-9 กำหนดไว้ 6 หน่วยกิต ใน 3 ปี สถานศึกษาแต่ละแห่งอาจจะจัดสาระการเรียนรู้แตกต่างกัน เช่น จัดสาระการเรียนรู้รายภาค ภาคเรียนละ 1.00 หน่วยกิต หรือภาคเรียนละ 2.00 หน่วยกิต หรือภาคเรียนละ 3.00 หน่วยกิต หรือในแต่ละภาคเรียน จำนวนหน่วยกิตไม่เท่ากัน)

จำนวน ชั่วโมง โครงการและหน่วยกิต ต่อ 3 ปี

สาระการเรียนรู้	ชั้นปีที่ 1-3			ชั้นปีที่ 4-6			ชั้นปีที่ 7-9			ชั้นปีที่ 10-12		
	จำนวน			จำนวน			จำนวน			จำนวน		
	เวลา (ชม.)	โครง งาน	หน่วย กิต	เวลา (ชม.)	โครง งาน	หน่วย กิต	เวลา (ชม.)	โครง งาน	หน่วย กิต	เวลา (ชม.)	โครง งาน	หน่วย กิต
พื้นฐาน	2,280	-	-	2,160	-	-	1,440	-	36.0	840	-	21.0
1. การพัฒนาตน	360			240			120		3.0	120		3.0
2. เศรษฐกิจ	240			240			120		3.0	120		3.0
3. สังคมศึกษา	240			360			240		6.0	120		3.0
4. ภาษาไทย	600			480			240		6.0	120		3.0
5. คณิตศาสตร์	360			360			240		6.0	120		3.0
6. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	240			240			240		6.0	120		3.0
7. การงานและอาชีพ	120			120			120		3.0	-		-
8. ภาษาอังกฤษ	120			120			120		3.0	120		3.0
เลือก				120			1,440		36.0	2,640/		66.0/
สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ				120			1,440		36.0	3,240		81.00
										2,640/		66.0/
										3,240		81.00
โครงการ	600			600			600		10.0	600		9.5
1. โครงการตามสาระการเรียนรู้ (สาระการเรียนรู้ละ 1 โครงการ)	480	8		480	8		120	8	4.0	120	7	3.5
2. โครงการตามความสนใจ	120	1		120	2		480	3	6.0	480	3	6.0
กิจกรรมที่สอดคล้องถึง	120			120			120			120		
รวม	3,000	9	-	3,000	10	-	3,600	11	82.0	4,200/	10	96.5/
										4,800		111.5

หมายเหตุ

2. เวลาที่กำหนดไว้สำหรับโครงการ 600 ชม. เป็นการวางแผน การให้คำปรึกษา การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประเมินผลโครงการ

3. การคิดหน่วยกิตของโครงการไม่คิดจากเวลาที่กำหนดไว้ในตาราง เพราะผู้เรียนต้องใช้เวลาในการปฏิบัตินอกเหนือจากเวลาที่กำหนด

การจัดการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนสร้างกระบวนการคิดด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แสดงออกอย่างอิสระ ได้ฝึกปฏิบัติ ทำงานกลุ่ม และเรียนรู้จากโลกรอบตัว ตลอดจนเน้นการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการบูรณาการภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มากที่สุด ทำให้ผู้เรียนต้องใช้วิธีการที่หลากหลายในการเชื่อมต่อการเรียน และเป็น การรวบรวมข้อมูลเป็นภาพรวมมิได้แยกเป็นส่วน ๆ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญกับโครงการเดี่ยวและกลุ่ม ผู้เรียนต้องเป็นผู้เริ่มต้นคิด ลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหาต่าง ๆ โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำ

มาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้

ส่วนกลางจะกำหนดมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของช่วงชั้นปีที่ 1-3, 4-6, 7-9 และ 10-12 ทั้ง 8 กลุ่ม จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรฉบับนี้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาได้พัฒนาหลักสูตรเอง โดยการจัดสาระการเรียนรู้รายปีและรายภาคเรียน จากมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้และตัวบ่งชี้ความสำเร็จ สามารถที่จะบริหารจัดการในเรื่องเวลา การจัดประสบการณ์ การกำหนดหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาคเรียน โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติสาระการเรียนรู้ รายภาคเรียน รายปีที่สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำ

การประเมินผลการเรียน

ในการประเมินผลการเรียน จะประเมินตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ความสำเร็จ โดยการใช้กระบวนการประเมินผลจะทำความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้อย่างแท้จริง ตลอดจนใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริง (Authentic Assessment) ใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolios) นอกจากนี้ให้สถานศึกษาเป็นผู้ประเมินผลการเรียนภายใต้การกำกับของคณะกรรมการสถานศึกษา

การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินและรายงาน

ในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินและรายงาน

1. มีเครือข่ายการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินและรายงานการใช้หลักสูตร
2. ทุกกลุ่มทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในรูปคณะกรรมการ
3. มีการประเมินคุณภาพการศึกษาในชั้นปีที่ 3, 6, 9 และ 12 โดยองค์กรระดับจังหวัด
4. องค์กรส่วนกลางและองค์กรระดับจังหวัด ประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ
5. นำผลการประเมินคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการแทรกแซง เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ของจังหวัด รวมถึงการกำหนดนโยบายพัฒนาคุณภาพการศึกษา

*หมายเหตุ โปรดศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในภาคผนวก (ที่มา : ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2544 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)